

Siyeri Mûcize Nesil Sâhabe Üzerinden Okumak

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ
وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ
لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾

“Muhammed, Allah’ın elçisidir. Onunla beraber olanlar kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkûya varırken ya da secde ederken görürsün. Allah’tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat’taki vasıflarıdır. İncil’deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, hasat yapanların hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirlere öfkelenendir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfîret ve büyük mükâfat vâdetmiştir.”

(Fetih, 48/29)

HİRA

- ❖ Âyetin: “Muhammed Allah’ın elçisidir ve O’nunla beraber olanlar...” deyip hemen sahâbeye dikkat çekmesi konusunda neler söylersiniz?
- ❖ Kur’ân’ın bir değil, binlerce mûcizesi vardır. Bu mûcizelerin bazıları nelerdir?
- ❖ “Nübüvvetin en büyük mûcizesi Kur’ân, Kur’ân’ın en büyük mûcizelerinden biri de sahâbe neslidir.” ifadesi hakkında ne dersiniz?
- ❖ Kur’ân’ın mûcizevî bir nesil olan sahâbeyi ortaya çıkarması, bir daha çıkarabileceği anlamına gelir mi?
- ❖ Hz. Peygamber (sas) en güzel örnek, sahâbe ise en güzel örneğin en güzel örnekleridir. Nasıl?

Siyeri Tek Başına Efendimiz'in Hayatından Ziyade, Nübüvvet Medresesinin Yetiştirdiği Talebeler Olan Ashâb İle Bağlantılı Okumalıyız.

Önceki derslerimizde nübüvvetin en büyük mûcizesinin Kur'ân-ı Kerîm olduğunu belirtmiştik. İlahî vahyin Allah Resûlü'ne (sas) verilmiş en büyük mûcize olduğuna herhalde hiç kimsenin bir itirazı olmayacaktır. Burada şöyle bir soru sormamız yerinde olacaktır: “Kur'ân'ı en büyük mûcize kılan özellik nedir?” Bu soru çok önemlidir ve bu soruya doğru cevap bulmamız, bize ilahî kelâmın değer ve kıymetini öğretecek niteliktedir. Bu soruya cevap bulma amacı ile Kur'ân üzerinde biraz gayret gösterdiğimiz zaman görürüz ki: “*Kur'ân'ın bir değil, binlerce mûcizesi vardır.*”

Örneğin; yirmi üç yıllık bir zaman diliminde tedricen inmesine rağmen içerisinde hiçbir çelişkinin olmaması, lafız-mana dengesinin insanı hayretler içerisinde bırakacak boyutta olması, mesajları ile toplumun her kesimine hitap edebilmesi, akılları ikna ederken yürekleri de tatmin etmesi, belli bir zamandan ve belli muhataplara konuşmasına rağmen evrenselliğini muhafaza edebilmesi; nazım, nağme ve tenasübü ile işitenleri adeta büyülemesi; korunmuşluğu ve kıyamete kadar bunun devam etmesi; eşsiz belağat ve fesahati; söz sultanlarına söz söylemeyi bıraktıracak kadar sözü yerinde ve güzel kullanabilmesi ve daha neler neler... Bu saymaya çalıştığımız hususlar onun mûcizelerinden sadece birkaçıdır. Bu sayılanların yanında Kur'ân'ın en büyük mûcizelerinden biri de hiç şüphesiz inşâ ettiği ilk insan olarak Efendimiz (sas) ve O'nun mübarek ellerinde yetişen örnek nesil olan sahâbedir. Bir mûcize olan Sîret-i Mustafa, Kur'ân'dan aldığı ilham ile bir mûcize nesil olan sahâbeyi yetiştirmiştir.

Sahâbenin nasıl mûcizevî bir nesil olduğunu bize, fıkıh usûlü sahasında kaleme aldığı “*Envârü'l-burûk fi envâi'l-furûk*” adlı eseri ile haklı bir otorite kazanan Mâlikî fakihî el-Karâfî (ö. 684/1285) şöyle belirtir:

“Bazı usul âlimleri derler ki: Eğer Efendimiz’in nübüvvetinin delili olarak sahâbe neslinden başka hiçbir şey ortada olmasaydı sadece sahâbenin varlığı bile tek başına nübüvvete delil olmak için yeterdi.”^[1]

İmam Karâfî’nin bu sözü bize sahâbe neslinin nasıl mûcizevî bir nesil olduğu gerçeğini duyurmaktadır. Bundan dolayı şu iddiayı rahatlıkla dile getirebiliriz: *“Nübüvvetin en büyük mûcizesi Kur’ân, Kur’ân’ın en büyük mûcizelerinden biri de sahâbe neslidir.”*

Bu mûcize nesli, Kur’ân en güzel ifadelerle övüp takdir etmiş ve kıyame- te kadar gelecek olan tüm insanlığa örnek ve model olarak takdim etmiştir. Kur’ân’a göre sahâbe nesli, insanlık tarihinin en hayırlı topluluğudur.^[2] Ha- kiki manada iman etmiş ve bunun bedellerini en ağır şartlarda ödemişlerdir.^[3] Onlar, sözlerinde ve özllerinde sadıktırlar.^[4] Onlar, Allah’tan razı olmuş ve O’nu (cc) da kendilerinden razı etmişlerdir.^[5] Takvayı hayatlarının eksenine yerleştirmişlerdir.^[6] Rüşdü/aklî olgunluğu tam anlamı ile elde etmişlerdir.^[7] Birbirlerine karşı merhametli, kâfirlere karşı ise çetin/şiddetli olan izzetli bir cemaattir.^[8] Mallarını ve canlarını gözlerini kırpmadan feda eden bir top- luluktur.^[9] İbadete düşkün ve sevdalı bir nesildir.^[10] İman eden kardeşlerini kendi nefislerine tercih eden isâr kahramanı olan bir cemaattir.^[11] Cennete dünyadan uzanmış, yaptıkları ile mükâfat müjdelerini buradan almış bahti- yarlardır.^[12]

Bu özel ve güzel özellikleri haiz olan sahâbe nesli, en güzel örnek olan Efendimiz’in (sas) mübarek ellerinde yetişmiş, kıyamete kadar gelecek olan tüm insanlığa örnek olarak takdim edilmiş, *en güzel örneğin en güzel ör- nekleridir.* Hâl böyle olunca, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki her sahâbiye,

[1] el-Karâfî, *el-Furûk*, IV, 265-266.

[2] Âl-i İmrân, 3/110.

[3] Enfâl, 8/74.

[4] Haşr, 59/8.

[5] Tevbe, 9/100.

[6] Fetih, 48/29.

[7] Hucurat, 49/7.

[8] Fetih, 48/29.

[9] Tevbe, 9/88.

[10] Fetih, 48/29.

[11] Haşr, 59/9.

[12] Hadid, 57/10.

Efendimiz'den (sas) bir iz düşmüştür. Böyle olduğu için de sahâbeyi okumak, bir yönü ile Efendimiz'i okumak, onlara düşen izler üzerinden, işin kaynağına doğru yürümektir. Bundan dolayı da Siyerü's-Sahâbe, Siyerü'l-Mustafa ile irtibatlandırılmalı, o mümtaz talebeler üzerinden hocaların hocası, muallim-i ekber ve evvel olan Efendimiz (sas) anlaşılmaya çalışılmalıdır.

Âlemlere Rahmet olarak gönderilen Kutlu Nebî'nin (sas) âleme bıraktığı en derin izlerden birisi hiç şüphesiz; güzel ahlakın temsil, tebliğ ve inşâsıdır. O (sas), bu hakikatı şöyle beyan ediyordu: **“Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”**^[13] Gerçekten Efendimiz (sas) bir ömür bu güzel ahlakın inşâsı için çalışmış, elinin altında olan sahâbenin de bu alanda istenilen kıvama gelmesi adına ciddi bir gayret sarfetmiştir. Efendimiz (sas), elinin altındaki bu yiğit zümreyi yetiştirirken onlardan her birini ahlakın farklı bir alanında âbidevî bir şahsiyet olarak yetiştirmiş, tabir caiz ise kurduğu nebevî potada Kur'ân'ın elmas kılıcı ile onları yoğurmuş ve olgunlaştırmıştır. Dolayısıyla biz hangi sahâbî efendimizi tanımaya çalışırsak çalışalım, onun üzerinden hem Efendimiz'in (sas) onda derinleştirmek istediği nebevî izi, hem temsil ettiği ahlakî vasfın en ideal hâlinin nasıl olduğunu, hem de bizzat Efendimiz'in (sas) hayatını öğrenmiş oluruz.

Bir demet sahâbe üzerinden onlara düşen nebevî izlerin neler olduğunu, hangi sahâbî efendimizde hangi ahlakî vasfın âbideleştirilmeye çalışıldığını görmek istersek şunları söyleyebiliriz:

Hz. Ebû Bekir: Sıdk/doğruluk ve sadakat ahlakı

Hz. Ömer: Kuvvet, güç ve adalet ahlakı

Hz. Osman: Hayâ, edep ve infak ahlakı

Hz. Ali: İlim, cesaret ve mücadele ahlakı

Hz. Hatice: Fedakârlık, vefa ve annelik ahlakı

Zübeyr b. Avvâm: İhlâs ve dostluk ahlakı

Talha b. Ubeydullah: Kerem ve cömertlik ahlakı

Ebû Ubeyde b. Cerrâh: Emanet ve emniyet ahlakı

Abdurrahman b. Avf: Ticaret, iş ve ehliyet ahlakı

Sa'd b. Ebî Vakkâs: Hamiyet ve hamaset ahlakı

[13] Müslim, “Talak”, 4.

- Saîd b. Zeyd:** Teslimiyet ve samimiyet ahlakı
Âişe bint Ebî Bekir: İlim ve içtihat ahlakı
Mus'ab b. Umeyr: Tebliğ sevdası ve dava aşkı ahlakı
Erkam b. Ebi'l-Erkam: Tâlim ve terbiye/Eğitim ve öğretim ahlakı
Ebü Zer el-Gıfârî: Tevazu, izzet ve zühd ahlakı
Esmâ bint Yezîd: Vakar ve itidal ahlakı
Nesîbe bint Kâ'b: Sabır ve iffet ahlakı
Sümeyra bint Ubeyd: Analık ve adayış ahlakı
Enes b. Nadr: Beklentisizlik ve cihad ahlakı
Abdullah b. Cahş: Takva ve şehadet ahlakı
Ümmü Eymen bint Sa'lebe: Rahmet ve merhamet ahlakı
Habbâb b. Eret: Tevazu ve direniş ahlakı
Abdullah b. Mes'ûd: Hüküm ve hikmet ahlakı
Ammâr b. Yâsir: Hakka ittibâ ve sebat ahlakı
Bilâl-i Habeşî: Sevgi ve tevekkül ahlakı
Selmân-ı Fârisî: Hakikat arayışı ve güven ahlakı

Sahâbe neslinin böyle bir konumu olduğu için Efendimiz (sas) onları, tüm Müslümanlara örnek ve rehber olarak göstermiştir. İnsanların en hayırlılarının onlar olduğunu,^[14] onlara ateşin dokunmayacağını,^[15] her daim onların güzel bir şekilde anılması gerektiğini,^[16] en güzel sevgi ile onların sevilmesini,^[17] onların semanın yıldızları gibi ümmeti aydınlattıklarını,^[18] her birinin kendi katında farklı bir değeri olduğunu^[19] ve ümmetin onların değer ve kıymetini muhafaza etmeleri gerektiğini^[20] dile getirmiştir.

Efendimiz (sas) vefatına yakın bir zaman diliminde şöyle buyurmuştur: **“Allah! Allah! Benim ashâbım. Allah! Allah! Benim ashâbım. Aman ashâbım hakkında kötü sözler söylemekten uzak durun. Benden sonra**

[14] Buhâri, “Şehadet”, 9; Müslim, “Fedâilü’s-Sâhabe”, 52.

[15] Tirmizi, “Menakıb”, 130.

[16] Buhâri, “Fedâilu'l-Ashab”, 5; Müslim, “Fedâilü’s-Sâhabe”, 54.

[17] Tirmizi, “Menakıb”, 132; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, V, 57.

[18] Müslim, “Fedâilü’s-Sâhabe”, 207; Tirmizi, “Fiten”, 45.

[19] Tirmizi, “Menakıb”, 105.

[20] İbn Mâce, *Ahkâm*, 27; Hâkim, *Müstedrek*, I, 114; Tirmizi, “Fiten”, 7.

sakın onları hedef almayın. Unutmayın ki onları seven, beni sevdiği için sever; onlara buğzeden, bana buğzettiği için buğzeder. Onlara eziyet veren, bana eziyet vermiş olur. Bana eziyet verense Allah’a eziyet etmiş sayılır. Allah’a eziyet veren ise şüphesiz yakın bir cezayı hak eder.”^[21]

Bu nebevî uyarıların altında yatan en önemli husus, hiç şüphesiz sahâbe neslinin din binasının teşekkülünde oynadıkları roldü. Onlar kilit ve köprü bir nesil olarak dinin intikal ve muhafazası noktasında çok önemli bir fonksiyon icra etmişlerdi. Bundan dolayı onların değer ve kıymetine yönelik herhangi menfi bir adım, direk İslâm’a yapılmış sayılırdı. Hâl böyle olunca bizlerin sahâbe ile olan ilişkisi, sadece tarihin bir döneminde yaşamış İslâm büyüklerini vefa ile anmak, onları unutmamak ve hayırlarla yâd etmek noktasından öte; İslâm’ı, imanı, Hz. Peygamber’i (sas) ve Kur’ân’ı doğru bir şekilde anlayabilmemizin en önemli vesilesine dönüşür. Zira din, bizlere onların karnalıyla ulaşmıştır.

Sahâbenin Kur’ân’ın cem’ edilmesi ve anlaşılması yönündeki gayretleri, Efendimiz’in (sas) dünyasına ait herhangi bir rivayeti ve O’nun kutlu sözlerini zabt etme ve nakletme noktasındaki hassasiyetleri, İslâm’ın mesajlarını dünyanın dört bir tarafına ulaştırmak hususundaki azim ve gayretleri, buldukları beldelerde sahih ve selim bir din algısının oluşması adına canları pahasına verdikleri mücadeleleri, hep onlara biçilen rolün bir gereğiydi.

Dolayısıyla sahâbenin dünyasına dair ne varsa onların hepsi Efendimiz (sas) ile bir şekilde alakalıdır. Onların tespiti, anlaşılması ve kavranılması bir yönü ile siyerin anlaşılması ve kavranılmasıdır. Böyle olduğu için siyer okumaları sahâbe ile kesinlikle irtibatlandırılmalı, nebevî medresenin talebeleri olan o kutlu nesil üzerinden Efendimiz’in (sas) daha fazla tanınmasının yolları aranmalıdır.

Düşmanın Gözünden Bir Okuyuş

Kâdisiye Savaşı (H. 15/M. 636), İslâm Tarihi’nin en önemli savaşlarından biri idi. Bu savaşın neticesiyle İran toprakları imanla tanıştı ve bu vesile ile birçok yere İslâm’ın mesajları ulaştırıldı. O savaşta Müslümanlara Aşere-i

[21] Tirmizi, “Menakıb”, 132; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 57.

Mübeşşere'den olan Sa'd b. Ebî Vakkâs,^[22] İranlılara ise efsanevi liderleri Rüstem-i Zâl komuta ediyordu. Savaşa yakın günlerde Rüstem bir rüya görmüş, gördüğü rüyayı yanındaki kâhinlere tabir ettirmiş, onlar da o rüyayı Müslümanların galibiyeti olarak yorumlamışlardı. Bundan dolayı Rüstem, savaş yapmadan sorunu çözebilir miyiz diye Müslümanlardan bir elçi istemişti. Bu talep üzerine Sa'd b. Ebî Vakkâs, Rebî b. Amr isimli bir sahâbiyi ona göndermişti. Rüstem, İslâm elçisinin geleceğini duyunca yolları kırmızı halılarıyla, çadırının içerisini altın ve gümüşle bezenmiş minderlerle, ipekli perdelerle, kısacası etrafı gücünün timsali olacak ihtişamlı şeylerle donatmıştı. Bunu yapmaktaki amacı gelen İslâm elçisinin bu ihtişamı görererek etkilenmesini sağlamak ve sahip oldukları gücü İslâm askerlerine ileterek onların yüreklerine korku salmaktı. Ancak Rebî b. Amr, "En büyük şeref İslâm'dadır" ilkesince yetişmiş, önemli bir isimdi. O İslâm'dan aldığı güç ve kuvvetle, hiçbir şeye takılmadan, büyük bir vakarla o yolları yürüdü, atından indi ve onu çadırların direklerinden birine bağlayarak Rüstem'in huzuruna doğru yürümeye başladı. Askerler: "Kılıcını bırak! Öyle komutanın huzuruna gir!" dediklerinde, sert bir ifadeyle: "*Ben kendi keyfim ile sizin komutanınız ile görüşmeye gelmedim. O davet etti, ben de geldim. Kılıcımı alırsanız görüşmeden döner giderim.*" dedi. Bu sözler Rüstem'e iletilince Rüstem: "Bırakın gelsin." dedi ve Rebî belindeki kılıç ile Rüstem'in huzuruna çıktı.

Rebî b. Amr'ın bu vakur edası ve duruşu oradakilerin hepsini etkilemişti. Dili tutulsun diye çaba harcayan Rüstem'in kendi dili tutulmuştu. Rüstem bu hâlde Rebî b. Amr'a sordu: "Ey Elçi! Sizi buralara getiren amaç nedir? Neden ülkemize geldiniz?" Rebî b. Amr dedi ki: "*Biz sizleri kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmeye geldik. Biz sizleri dinlerin sömürsünden kurtarıp İslâm'ın rahmetine kavuşturmaya geldik. Biz sizleri dünyanın darlığından kurtarıp ahiretin genişliğine kavuşturmaya geldik. Kim bunları kabul ederse biz de onu kabul eder, ondan vazgeçeriz. Kim de bu davetimize karşı çıkarsa Allah'ın vadedtiğine kavuşuncaya kadar onunla savaşıyoruz.*" Oradakiler büyük bir merak ile: "Allah'ın vadedtiği nedir?" diye sordular. Rebî dedi ki: "*Şehit olanlarımıza cennet, sağ kalanlarımıza zafer!*" Bu sözler Rüstem'i de, orada bulunanları da sarsmıştı. Bu derin sarsıntı ve şaşkınlık içerisinde Rüstem, Rebî b. Amr'a dedi ki: "Sen İslâm ordularının komutanı mısın?" Rebî b. Amr dedi ki: "*Hayır, ben*

[22] Bkz. Yıldırım, *Arslan Pençesi/Hamaset Kahramanı, Sa'd b. Ebî Vakkâs*.

sadece sıradan bir askerim. Fakat Müslümanlar bir vücudun azaları gibidirler. Onların en alt seviyesinde olan birinin verdiği söz, en üst seviyede olan kişilerin vereceği söz gibidir.” Rüstem’in şaşkınlığı daha da artmıştı. Yanındaki müşavirlere dönüp dedi ki: “Eğer bu İslâm ordularının sıradan bir askeri ise kim bilir, çadırdaki komutanları nasıl biridir. Eğer komutanları böyle biri ise kim bilir Medine’deki halifeleri/liderleri nasıl biridir.” [Rüstem’in diyemediği hakikati de biz diyelim: “Eğer halifeleri böyle biri ise kim bilir, o halifeyi de yetiştiren Hz. Muhammed (sas) nasıl biridir.”] Rüstem bu sözler karşısında: “O zaman bize biraz mühlet verin, adamlarımızla görüşelim.” dedi. Rebî dedi ki: “Biz, Peygamberimizden: **‘Düşmanınıza üç günden fazla mühlet vermeyin.’** uyarısını işittik. Bundan dolayı kararınızı çabuk verin.” Rüstem: “Tamam.” dedi. Bu görüşmelerden sonrada Rüstem yine elçi istedi, Hz. Sa’d ona yine elçiler gönderdi ama hiçbir sonuç alınamayınca savaş kaçınılmaz oldu. İşin neticesinde de Müslümanlar büyük bir galibiyet elde etti.^[23]

Rüstem-i Zâl’in; Hz. Rebî’nin sözlerini ve hâlini, diğer sahâbe ile irtibatlandırması, onun üzerinden diğer sahâbeyi anlamaya çalışması bizler için güzel bir örnek olmalıdır.

[23] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 390-422.

DÂRÜ'L-ERKAM

- ❖ Sahâbe neslini tanımak bizlere ne gibi imkânlar sağlar?
- ❖ Kur'ân-ı Kerîm'e göre sahâbe nesli nasıl bir değer taşır? Onlara yüklenen misyon nedir?
- ❖ Efendimiz, (sas) kutlu beyanları ile sahâbe neslini bize nasıl anlatır? Hadisler çerçevesinde sahâbe-ümmeî ilişkisi açısından neler söylenebilir?
- ❖ Sahâbenin din binasının teşekkülündeki yeri ve değeri konusunda neler söylersiniz?
- ❖ Efendimiz'in (sas) güzel ahlakı, temsil, tebliğ ve inşâ ederken sahâbe neslini de buna göre yetiştirmesi nasıl anlaşılmalıdır?

SUFFA

- ❖ Nübüvvet medresesinin yetiştirdiği talebeler olan sahâbîleri iyice tanı ki onların üzerinde Hz. Peygamber'i daha iyi tanıyabileşin.
- ❖ Sahâbe neslinin Kur'ân'ın bir mucizesi olarak yetiştiklerini unutmama ki İlahî Kelâm'ın böyle büyük bir potansiyel taşıdığını her daim hatırında tutabileşin.
- ❖ Kur'ân'ın ve Efendimiz'in sahâbe neslinin değer, kıymet ve misyonuna dair söylediklerini iyice kavra ki onlarla doğru bir zeminde iletişim kurabileşin.
- ❖ Güzel ahlakın her bir vasfının, bir sahâbî efendimizde âbideleştiğini iyice anla ki kemâlât yürüyüşünde onları kendine rehberler edinebileşin.
- ❖ Sahâbenin ahlaklarını ahlak, yollarını yol, hâllerini hâl olarak edin ki on dört asır sonra gelsen bile o güzel iklime dâhil olabileşin.